

VÁRSZEGI GYÖRGY:

BÁNYÁSZSORSOK

Az a nap látszólag úgy kezdődött, mint a többi. Benedek a legelső kassal szállt le a bányába, Tipót se várta meg, aki a lámpakamra előtt Szücs Erzsivel nyihározott. A munkahelyen Godó és Csonka ennivalójukat bontogatták, amikor lelökte válláról az önmentő készüléket és lemorgott egy barátságtalan jószerencsét, ami a hangsúlya után ezt is jelenthette volna: „menjete a pokolba!” Nem ült melléjük, hogy kifújja magát a sikló meredek kaptatója után: összehasogatta a magával hozott kartondobozt csillebárcának, tintaceruzával ráírkálta a csapatszámot, hogy Tipónak a töltésnél kevesebb baja legyen vele. Aztán egy zárókalitka építéséhez fogott.

— Megint frissebbek voltatok nálam — jegyezte meg Godóéknak, akik végezve az evéssel, odajöttek adogatni a kalitkafát.

— Jó, hogy előre jöttünk — felelte Godó. Azt a huszonöt üreset én tolattam fel a mozdonyal a sikló alá. Borbásék reggelre beomlasztottak. Ha megindulnak a szel-neléssel, mind elszipkázzák előlünk az üreset.

Később felhozatta a lőszeres ladát és a kábeldobot Tipóval s míg hozzáálltak a fúráshoz, ezt mondta Benedeknek:

— Hordjátok fel az üreset. Mi addig befúrunk, de igyekezzetek, hogy a töltésnél segíteni tudjatok.

Jó hosszú rendezőjük volt a kaparófej alatt: húsz-huszonkét csillét könnyedén össze tudtak tologatni benne s ennyi üres csille birtokában nem gond a műszak-kezdés.

Mielőtt visszamentek volna a fejtésbe, Benedek megfogta Tipó karját:

— Hány kutyánk volt tegnap? — kérdezte.

— Negyvenkettő — felelte Dani. — Úgy emlékszem. Fene tudja már pontosan. Ott a papír a ládán, megnézheted.

Benedek megnézte.

— Negyvenkettő. Ennyi csillére tettél baligát?

Szúrós tekintettel nézett a csillésre, vesébe látó szemekkel.

Amaz furcsálta a kérdést.

— Mennyire raktam volna?

— Mondott neked valamit Godó a baligázásról?

— Mit tudom én. Mondott. Hogy jól kössem fel a papírokat, mert ha menet-közben leesik, fuccs a csillénknek. Más csapatok is így járnak, aztán keresik az el-veszett csillét.

— Tőlünk sohasem vesznek el csillék. Nem furcsa?

— Mert én odadrótozom becsülettel a papírt. Ilyesmivel nem lehet trehánykodni.

— No jó — mondta Benedek —, a te szerencséd, ha igazat beszélsz. De az is lehet, hogy nagyon megtanultad már a Godó nyelvét.

— Megmagyarázhatnád, hogy mi a franc bajod van velem!

Benedek nem felelt. Nagy, súlyos mozdulatokkal végezte a munkáját, mintha a benne őrlő gondolatokat akarná arrébb rakni. Godó előbb Sósra, aztán Tipóra vágott a tekintetével, hogy nézzétek csak, ez már megint vadul valami miatt, csinján bánjatok velem, mert ennek már csak a diliház hiányzik, a jó ég tudja, ki mivel bosszantotta fel már megint. Tíz óra tájban meggyűltek a rendezőben a rakott csiliek, akkor Csonkát is leküldte, hogy segítsen Tipónak a szállításnál.

— Szusszanjunk egyet — mondta Benedeknek. — Nem vagy éhes?

— Nem.

— Szamárságot csinálsz azzal, hogy nem kosztolsz rendesen. Az asszonnyal soha se truccolj úgy, hogy a kaját visszaviszed. A truccoláshoz is energia kell, az meg a kajában van, barátom. Te meg lefogadom, eljössz éhgyomorral, aztán telelaksz lövésfüsttel, végül az ebéd sem kell.

— Aggódsz értem?

— Rákosi, úgy mondják, a kövér sztahanovistákat szerette. Mindig azokkal kezelt szívesen. Az ilyen göliátokat szerette, mint te vagy. S van is benne valami igazság. Ha az erőt táplálják, holnapra is marad belőle. Nem szeretném, hogy lerobbanj, amikor kezdjük fogdosni az isten lábát.

— Hát igen. Ahhoz, hogy azt az ember megfogja, nemcsak robotolni kell. Ahhoz más is kell.

— Gógyi is kell, finesz is kell. Te is rájössz lassan erre.

— Rá. Meg másra is.

— Mire? Ha nem lennék tolakodó az érdeklődéssel.

Benedek nehézkes mozdulattal ült a szénkupacra.

— Amikor én kötétek álltam — mondta csendesesen —, csak azért tettem, mert nem volt más választásom. Ki így játsza el a becsületét, ki úgy. Én az ivással játszottam el.

— Most mit könnyezel? Mindnyájan görcsös fickók vagyunk. Az életét tulajdonképpen mindenki elfuserálja valahol és csak azért csinálja végig, mert ez egy fokozattal mégis jobb a halálnál.

— Többször — folytatta Benedek — azt álmodom, hogy megbillen velem a kas és mint fadarab, zuhanok az aknába.

— Mindig mondom, hogy ne rumot igyál.

— Most nem ittam, mégis úgy érzem, hogy valami utálatos mocsokkal teli mélység felé zuhanok. És ez nem álom, hanem igazság. Amikor belecsaptam a kezembe, már mindegy volt. Tudtam, hogy annál mélyebbre már nem sülyedhetek, mint ahol vagyok. De már látom, hogy az még csak gödör volt, a mélység most kezdődik. Veled nem lehet félúton megállni. Godó. Vagy semmivé kell válni melletted, vagy gazemberré, aki semmitől se retten vissza, aki mindenre képes.

— No csak! — mondta érdeklődéssel Godó. — Egészen eredeti gondolataid vannak. Folytasd, ez engem nagyon érdekel.

— Te — emelte fel fejét Benedek — semmitől se riadsz vissza. Te átgázolsz mindenben. Akár a dudván, úgy törtetsz át mások becsületén.

— Aha. A tiéden is, ugye?

— Az enyémen is.

— Benedek, ne nevetess, vagy legalább hívd felazokat is olulról, hogy ne röhögjek egyedül. A végén kisütöd, hogy a becsület törőlmetszett mintaképe vagy és a körülötted lévőket egytől-egyig haramiák. Te mondod ezt, akinek annyi becsülete

sincs, mint egy ócska ringyónak? Hol lennél te énnélkülem? Gondolkoztál-e már ezen? Ki pofállankodott, ki udvarolt miattad? Én, barátom! Az anyád után másodszor szültelek meg, pénzzel tömtem ki a zsebedet, hogy véletlenül el ne felejtse! És ha most össze-vissza ugatsz, azt mondom neked: a csőröd jó szorosan befogd, mert ha még valaki igazából nem babrált ki veled, hát én majd megteszem.

— Ne fenyegetőzz, Godó. Nem Kalickával állsz szemben. Nagyon jól tudjuk mi azt, hogy mit köszönhetünk egymásnak.

— Akkor sürgősen fejezd be a témát. Ebből nem élünk meg.

— Befejezem? Inkább elkezdem. Most nagyon szépen együtt vagyunk, kár lenne elszalasztani az alkalmat.

Godó odaállt Benedek fölé és metszőn csattant a hangja.

— Idehallgass! Semmi kedvem passziánszozni a szavakkal. Mondd, hogy mit akarsz. Attól lesz világosabb a beszéd.

— Magyarázatot! — ordított fel váratlanul Benedek, de olyan hangon, hogy Godó szinte hátrahőkölt. — Magyarázatot, a kutya úristenit. Mire kellett neked ez a verseny? Ez a magamutogatás, ez a szélhámoskodás, ez a csibészség, amit csináltok?

— Csináltok? Hát mit csinálunk mi? És te mit csinálsz?

— Lopjátok a csilléket — mondta Benedek tompán.

— Mit csinálunk?

— A csilléket lopkodjátok más csapatoktól!

— Te örült vagy — hökkent meg Godó.

— Örült. Mert előbb is a körmötökre nézhettem volna. Gyanús volt a ti nagy sietségetek reggelenként. Hát erre kellett! Meg amikor eltűnedezték műszak közben hol ezért, hol azért. De most már vége a játéknak! Ti másoknak a véres verejtékét lopjátok, olyanokét, mint mi vagyunk. De ezt nem viszitek el szárazon.

— Van rá bizonyítékod? — kérdezte összeszűkülő szemekkel Godó.

— A csillejegyzék odakint a külszínen. Ennyi elég? Hogy csak a tegnapi napnál maradjunk, raktunk negyvenkét csillét és kiért a napra negyvennyolc. Kitől loptátok azt a hat csillét?

— Benedek — mondta megvetően a csapatvezető — holnaptól meg ne próbáld betenni a lábad erre a munkahelyre.

— Kitől loptátok a csilléket? Erre válaszolj!

Godó a kaparóvágat felé kapta a fejét. Világosság közeledett onnan.

— Ne pofázz, jön valaki.

Az aknász volt.

— No mi az, Godó elvtárs? Nagyon kényelembe tették magukat.

— Mondja azoknak akik még a szerszámos ládán ülnek — vágott vissza Godó. — Macerálja azokat.

— Meglesz-e ma is a negyvennyolc kutya??

— Meg, ha meg. Mi azon vagyunk.

Az aknász elkérte a munkahelyi naplót és valamit írt bele.

Írja alá — nyújtotta a csapatvezető felé. — A töltőtől lejjebb az ejtőgerendás csillefogó berendezés nem működik.

Ezen kívül még tegnap elrendeltem, hogy ássák be rendesen a zárósorompót. Ha elszalasztanak egy csillét, abból emberhalál lesz. Addig egy lapát szén el nem mehet a munkahelyről, míg a biztonsági berendezést rendbe nem tették.

— Hát majd megcsináljuk — nyújtotta vissza Godó a könyvet. — Meddig tart az? Lemegyünk, megcsináljuk, ne ijedjen be.

— Műszak végén ellenőrizni fogom!

— Akár egy óra múlva is, csak ne csinálja a felhajtást.

Amikor az aknász eltávozott, Benedek megmarkolta Godón az inget.

— Negyvennyolc kutya? Az aknásznak is ennyit jelentettél? — egyre szorosabban markolta az inget, de Godó kiszakította magát a markából és átlépett a kaparóteknő másik oldalára.

— Hát igen — mondta. Baligáztunk át a csilléket. Legelőször február elején. A főútvonalon kidőlt a szerelvényből négy csille szén. Sóssal jöttünk befelé. Ránkszólt az ejszakás aknász: Godó, feldobhatnák őket. Ráment vagy félóránk, míg fellapátoltuk a szenet. Néztem a baligákat: a front csilléi voltak. Majd marha leszek én a frontnak lapátolni! Átcsértük a baligákat mind a négyen. Másnap vártam, hogy majd keresik. Nem keresték. A másik héten megint cseréltünk baligát. Azt hiszed, van annyi sütnivalójuk, hogy rendszeren írják a csilléiket? Jártatják a szájukat, morgolódnak, de tulajdonképpen nem is tudják, hogy mit keresnek. Szakonként kétszázötven jön le onnan, naponként majdnem nyolcszáz csille szén! Mit jelent neked rongy öt-hat kutya? Nekünk a versenyhez kell ez, te állat. Ha megnyerjük az elsőséget, rád is másképpen tekintenek majd! Téged nem loptak meg még életedben? Nem a fenét! Az egész életedet ellopták tőled! Azok akik beléd törölgették a cipőjüket, fálnak meg vigyorognak azóta is. Most megszállt a szentlélek, bohócot akarsz játszani előttem? Még most sem jössz rá, hogy ha meg akarsz élni, ha egyszer te akarsz felülkerekedni, azt csak ügyességgel, ravaszsággal lehet?

— Én nem kérek ilyen disznóságokból! — mondta sötéten Benedek.

— Nem? De a pénzt, a keresetet azért hazavitted? Ha mi loptunk, akkor te is loptál, drága barátom. Hó végén miért nem kérdezted: hogy lehet ennyi csillénk, amikor én kevesebbre emlékszem?

— Engedtél te a csapat dolgaiban tárgyalni valakit? Azt fújlad, hogy az a te dolgod. Aljasul kormoztál, Godó. A többletcsilléknél mindig mérlegelési pluszról beszéltél. És közben engem is belekevertetek a disznóságaitokba!

Godó gúnyosan elvigyorodott.

— Hát ez a bajod? A gyávaság jajveszékeel belőled? Gondolhattam volna. Mitől félsz? Ha okosan csináljuk, semmi bajunk nem lehet. Mit jelenthet a frontnak az a rohadt pár csille? Bagót. Nekünk meg jól jön, emeli a százalékot. Most ez kell. Hát lopás ez? Ha jól megnézzük, hogy mit hátráltat a front bennünket, amikor elszedi tőlünk az üreset, te is rájössz, hogy csak a magunkét vesszük vissza.

— Idehallgass, te gazember! — Benedek melléje szökken és öklével megtasztította, hogy az a szénfálnak tántorodott — Te minden gaszágodra találsz penitenciát? Neked ez semmi? — ütni akart, de akkor megjelent Sós Bálint.

— Most mi legyen? — kérdezte. — Kötözködik az aknász a sorompó miatt.

— Szállítsatok — mondta Godó. — Mi is rögtön megyünk.

— Hát veletek mi van? — szimatolt kíváncsi tekintettel a Csonka.

— Megörült a barátod — mutatott a csapatvezető Benedekre. — Rájött a félsz a csillék miatt. Prédikál!

— Ne bomolj — jött közelebb Csonka. — Majd talán hagyjuk, hogy minden csillét elszedjenek előlünk? Beledögöljünk a becsületességbe, a normánkat meg sró-folják fölfelé? Észnél legyünk, pajtikám! Benedek a fejét fogta. Verejtékezett.

— Elhallgassatok — mondta vésztióslóan. — Nekem ne pofázzatok. Ezt nem lehet elütni magyarázatokkal, csirkefogók vagytok! De nekem ehhez a gyalázathoz semmi közöm.

Csonka közel hajolt és az arcába sziszegte:

— Semmi közöd? No ne mondd! Hallo, Godó? Egyszerre önállósította magát! Ide figyelj, hülye! — fordult Benedekhez. — Kinek a kézírása van a csillejegyeken, mi? Nem te firkálsd a baligákat?

— De én! Harmincat is, meg ötvenet is egyszerre, amikor van rá idő. Ha szállítani kell, nem irkálhatunk baligát!

— Na látod — vigyorgott gúnyosan Csonka. — Ha mi csak tévedésből is más csapat csilléjére tettük a bárcánkat, az a te kezéd írása. És most mondd, hogy semmi közöd az egészhez!

Benedek elsápadt. Körülnézett, hogy mit vágjon Csonkához, vagy mivel verje agyon őket. De megfogták a karjait két oldalról, erőszakkal leültették és Godó kéjjel, ördögi vigyorral sorolgatta mi vár rá, ha makacsodik, ha ki meri nyitni a száját.

— Három egy ellen — mutatta az ujján. Nem találsz kilátástalan hóbörgésnek a dolgot? Van-e olyan szűzmária az égben, aki egyetlen szavadat is elhiszi, ha mi hárman ellened vallunk? Hallgasd csak meg, hogyan festenek a valóságban az ilyen dolgok! Csonka, ki lopkodta a csilléket?

— Benedek — felelte Sós.

— Hívd fel Tipót odalentről! Hadd mondja az is a pofájába!

Benedek lerázta magáról őket és feltápászkodott.

— Rohadtak. Hogy az a keserves isten rogyassza rátok az eget. De nem baj. Ha a rács mögött penészedünk valamennyien, ezt akkor is megemlegetitek!

Csonka összefonta mellén a kezeit, úgy nézte, megvetéssel.

— Fortyogd csak ki magadat. Olyan vagy, mint a szószátyár vénasszony. Kutya, amelyik ugat, vicсорít, de ha kenyeret hajítanak feléje, az elől is vonítva menekül. Ide süss, komám! — tartotta Benedek elé az öklét. — Öt darab csillebárca van a kezemben. Azt is elárulom, ha érdekel, hogy a frontó mind az öt. Én cseréltem le őket a te baligáiddal. Érdekes, ugye. Most jól figyelj. Itt ez az öt baliga, fogd, aztán eredj vele Borbáshoz, mondd neki: itt vagyok! Én lopkodtam a csilléiteket! Csukaszatok le, verjete, agyon, csináljatok velem amit akartok. Vidd vissza nekik. No, miért nem mozdulsz, a szentségit a pofádnak!

Benedek egy csavarással kiszedte markából a csillejegyeket. Másik mozdulatával lámpáját kapta le az ácsolatról és futásnak eredt.

— Hát vissza is viszem! — kiáltotta.

— Állj meg, te marha! Üssük le! — hördült fel Godó.

Odalent a csilletöltőnel, a forgatólemezen érte utól. Elkapta a feldúltan rohanó ember derekát, de az visszafordultában ökölrel vágott a szeme közé. Godó feltérdre esett a sárban. Az ütés megszedítette, vagy talán a megdöbbenés: íme a szerepek megcserélődtek és most ők vannak Csonkával Benedek markában.

— Állj meg, nem érted! — üvöltötte a szállítókötél súrlódó zaján át. — Állj meg, mert . . .

De Benedek csak rohant lefelé a siklón, nem törődve a meginduló szállítással. Lámpájának egyre kisebbedő fénye mutatta, hogy merre jár.

Akkor Godó, mint aki esztét veszítette, odafutott a teli csillékhez és az első csillekerek alól elrúgta a támasztó lécet.

— No várj, te rohadt, ez majd utólr . . .

A csille előbb csak lustán meglódult, de pár méter után a vágat esése igen meredek volt; csak rövid táv kellett ahhoz, hogy hihetetlen irammal felgyorsuljon. Sós Bálint és Tipó döbbenetükből felocsudva, egyszerre vetették magukat utána, de azt emberi erő már meg nem foghatta. Mint a papírlapot, nyírta szét a zársorompót és a következő másodpercben szikrázó kerekkel nyargalt lefelé a siklón. Tipónak annyi ereje maradt még, hogy a jelzőhöz ugorjon és benyomja a gombot. Utána vad csattanásokat hallottak, ordítást, aztán szívszaggató nagy csend lett hirtelen, és a siklóban szürkén gomolygott a por.

Csonka szólalt meg legelőször, rémülettől furcsán elvékonyodott vinnyogó hangon.

— Mit tettél, te állat? — és Godóra meredt. — Ezért akasztás jár.

Godó sápadt volt, de acélos erővel szorította meg Sós Bálint torkát.

— Mit? — és rázta, taszigálta a cimboráját. — Elszaladt a csille! Megérttetted? Hallottátok? Tipó, az istenedet! Benedek lökte el a támasztékot, saját két szeméddel láttad! Ha megróbáltok mást pofázni . . .

Tipó szó nélkül rohant le a karambol színhelyére, nyomában Csonkával. Godó csak akkor indult utánuk, amikor a sikló alsóbb részéről is fények kezdtek imbolynogni fölfelé.

Az elszaladt csille a legutolsó csillefogótól valamivel följebb ütötte le az első telit a kötélről, az meg a következőket. A siklónak azon a szakaszán végig teli és üres csilléket találtak feldől, össze-vissza fordult állapotban. Kidőlt ácsolatok, leszakadt kötőmbök állták útjukat, míg végre megpillantották Benedek lámpáját. A vágat nyakatekert, félig fekvő, félig ülő helyzetben hevert a vágat oldalában, ahová egy elszabadult üres csille szorította.

— Itt van! — Tipó rávilágított és iszonyodva hőkölt hátra a véres, rongyesomóhoz hasonló emberi alak láttán. Az odaérkező fenntartó vágatok és Sós Bálint emeltek le róla a csillét. Addigra futólépésben odaért az aknász is.

— Hordágyat! — ordította már messziről. Végnélküli, hosszú percnak tűnt, míg letérdelt a vágat mellé és hátára fordítva, figyelni kezdte a szívverését. Amikor végre felállt mellőle, látta a tekintetekből részegeződő feszült várakozást.

— Még él — mondta tompán, aztán megpillantotta Godót. — Ugye megmondtam! — üvöltött rá. — Ugye megmondtam, az isten verje meg! De én beírtam a könyvükbe, ezt le nem tagadhatja!

Kalicka és egy másik szállítócsillés futott elő a hordággal az elsősegélykamrából. Amikor megtudta, hogy Benedeket törte össze a csille, a sáros-véres talpra vetette magát és artikulátlan, torz hangok törtek elő a torkából.

— Eredj innen — toltá odébb Godó és segítette a hordágyra helyezni Benedeket. Kalicka fektében rúgott Godó felé. Gyors ugrással talpon termett és leszegett fejfelé rohant a csoportvezető gyomrának ügy kellett lefogni, eltaszigálni onnan.

— Gyilkos! — ordította. — Ómiatta van minden!

A hordággal Sós Bálint és egy másik bányavárosi ember indult lefelé a siklón. Tipó világított nekik, az aknász előrerohant intézkedni.

Godó szédülten nézett a távozók után, aztán a vízvezető csorga mellé térdelve öklendezni kezdett.